

AVRUPA BİRLİĞİ JAPONYA STRATEJİK ORTAKLIK ANLAŞMASININ RASYONEL VE NORMATİF TEMELLERİ

Selin TÜRKEŞ KILIÇ*
Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışma, Avrupa Birliği (AB) ve Japonya arasında 2018 senesinde imzalanan Stratejik Ortaklık Anlaşması'nın rasyonel ve normatif boyutları üzerine bir değerlendirme sunmaktadır. AB Japonya ikili ilişkilerinin temelinde ortak ilke ve değerlere bağlılık; ve edinilebilecek çıkarlar taraflar tarafından vurgulanan iki payda olarak göze çarpmaktadır. Söylemde öne çıkan bu iki unsurun siyaset pratiğinde ne derece etkili olduğu stratejik ortaklık anlaşmasındaki ağırlıkları üzerinden araştırılmıştır. Yöntem olarak teoriye dayalı kod geliştirme ile içerik analizi kullanılmıştır. Buna göre kodlar, uluslararası işbirliği literatürü çerçevesinde neoliberal kurumsalcılık ve sosyal inşaacılık yaklaşımlarından edilen çıkar ve norm odaklı kategorilerin altında tanımlanmıştır. Analiz sonucunda AB-Japonya stratejik ortaklığının rasyonel temelini daha güçlü olduğu, ikili ilişkilerin ve ortak çıkarların ortak değerlere kıyasla daha öncelikli olduğu savı ortaya konulmuştur.

Anahtar kelimeler: Avrupa Birliği, Japonya, Stratejik Ortaklık Anlaşması, Çıkar, Norm

* Dr. Öğr. Üyesi, Yeditepe Üniversitesi, E-posta: selin.turkes@yeditepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2767-3649.

Değerli fikirleri için Gizem Alioğlu Çakmak, Kıral Ataç ve M. Furkan Durmaz'a; makalenin ilk haline yaptıkları yapıcı eleştiriler ve önemli öneriler için hakemlere teşekkür ederim.
Makalenin Gönderilme Tarihi: 29/06/2020 Kabul Edilme Tarihi: 04/11/2020

Rational and Normative Foundations of European Union-Japan Strategic Partnership Agreement

Abstract

This study analyzes the rational and normative dimensions of the Strategic Partnership Agreement signed between the European Union (EU) and Japan in 2018. The parties characterize their bilateral relations by emphasizing the adherence to shared principles and values; and their interests. This study explores how the interests and norms are reflected in political practice by analyzing their weight in the agreement. The method applied is content analysis via a theory-driven coding approach. The codes are defined under the categories of interest and norm derived from neoliberal institutionalism and social constructivism approaches within international cooperation literature. The analysis reveals that the EU-Japan strategic partnership's rational basis is stronger and that bilateral relations and common interests have priority over shared values.

Keywords: *European Union, Japan, Strategic Partnership Agreement, Interest, Norm*

Giriş

“Japonya ve Avrupa Birliği, uluslararası sorunların nasıl ele alınacağına ilişkin benzer değerleri ve stratejileri paylaşan doğal stratejik ortaklardır.”

Avrupa Komisyonu Başkanı José Manuel Barroso, Nisan 2006 AB-Japonya Zirvesi Temmuz 2017’de, Avrupa Birliği (AB) ve Japonya liderleri ekonomi, politika, güvenlik ve diğer konularla ilgili işbirliğini geliştirmek amacı için çalışmak üzere anlaştı. Bu ilişkilerin siyasi ve ekonomik ayakları 2018 ayında peş peşe imzalanan Stratejik Ortaklık Anlaşması (SOA) ve Ekonomik Ortaklık Anlaşması (EOA) ile netlik kazandı. EOA, hem AB hem de Japonya’nın günümüze kadar imza atmış olduğu en büyük ikili anlaşmadır. İşbirliğinin siyasi ayağını oluşturan SOA’yı özel yapan ise, AB’nin üçüncü ülkelerle olan ‘stratejik ortaklık’ ilişkisini ilk defa yasal olarak bağlayıcı¹ hale getirmiş olmasıdır. Bir diğer önemli nokta ise SOA’nın iklim değişikliği ve çevre koruma, bilgi toplumu ve siber konular, kalkınma ve ekonomi politikası, kültür, bilim, teknoloji ve sınai işbirliği gibi birçok sektörde AB-Japonya

¹ SOA, bağlayıcılığını ortaklığın uygulanmasını düzenleyecek ve anlaşmazlıkları çözecek bir AB-Japonya Ortak Komitesi’nin kurulmasıyla sağlamayı öngörmektedir.

küresel işbirliğine dair yepyeni bir dönem başlatmış olmasıdır. Yolsuzlukla mücadele, kara para aklama, yasadışı uyuşturucular ve terörizm ya da kitle imha silahları ve geleneksel silahlarla mücadele gibi konuları da kapsayan SOA, güvenlik alanında önemli bir jeopolitik gelişme olabilecek AB-Japonya işbirliği için de yeni fırsatlar sunmaktadır.

Taraflar, anlaşma metninde maddi çıkar hedeflerinin yanı sıra liberal demokrasi, etkin çok taraflılık ilkesi ve uluslararası kurallara dayalı bir ekonomik düzene karşı bağlılıklarının daimi olduğunu vurgulamışlardır. Örneğin, iklim değişikliği konusunda Paris Anlaşması çerçevesinde sürdürülebilir kalkınmaya olan bağlılıklarını; siber güvenlik meselelerinde hükümet kontrolündeki yönetim modelinden ziyade çok paydaşlı bir temele dayalı politika yürütmekteki kararlılıklarını vurgulamışlardır.² Bir tarafta AB'nin küresel stratejisi ve genel normatif güç izdüşümü diğer tarafta ise Japonya'nın yeniden tanımlanmış proaktif ve barışçıl (pasifist) duruşu³ ile şekillenen SOA, dikkate değer ekonomik ve normatif temellere sahiptir. Ekonomik temellerin aktörlerin stratejik çıkarlarına hizmet ettiği varsayımına dayanarak kendisini uluslararası arenada bir normatif güç olarak konumlandıran AB'nin Japonya ile oluşturduğu stratejik ortaklığın hem rasyonel –çıkarcı odaklı- hem normatif boyutu olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Bu makale, AB Japonya stratejik ortaklığının rasyonel ve normatif boyutlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. İkili arasındaki ortaklıkta hangi boyutun ağır bastığı sorusuna cevap aramak için AB-Japonya arasında imzalanmış olan SOA, içerik analizi yöntemiyle neoliberal kurumsalcılık yaklaşımının tanımladığı *çıkarcı* ve sosyal inşaatçı yaklaşımın tanımladığı *norm* analitik kategorilerine göre incelenecektir. Bu incelemeyi mümkün kılmak için ilk olarak uluslararası ilişkilerde stratejik ortaklık kavramı üzerine literatür taraması sunulacaktır. Devamında çalışmanın kuramsal çerçevesi ve yöntemi detaylı olarak ortaya konacaktır. AB Japonya arasında imzalanan SOA'ya zemin hazırlayan tarihsel arka planı takiben anlaşmanın içerik analizi ve sonuçları tartışılacaktır.

² Han Dorussen, "Why the EU-Japan Trade Deal Matters for Brexit," EUROPP, 22 Şubat 2019, <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2019/02/16/why-the-eu-japan-trade-deal-matters-for-brexit/>.

³ Alexandra Cornelia Lincan, "Reassessing EU-Japan Strategic Partnership: EU's Engagement in Asian Security and Japan's Proactive Pacifism," *EURINT, Centre for European Studies* 5, (2018):199-212; Hüseyin Batuhan Şar, "Abe Doktrini: Devamlılık Mı Ayrılma Mı?," içinde *Asya Pasifik Çalışmalarında Yeni Ufuklar*, ed. Çağdaş Üngör (İstanbul: Küre Yayınları, 2020), 87-112.

I. Uluslararası İlişkilerde Yeni bir İşbirliği Kavramı: Stratejik Ortaklık

Stratejik ortaklık kavramı Soğuk Savaş bitiminden bu yana sistemsel baskı ve meselelere cevap verecek şekilde, belli çıkarları elde etmek için oluşturulan uzun süreli ikili işbirliklerini tanımlamakta tercih edilmektedir. Başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD), AB, Brezilya, Çin, Güney Afrika, Hindistan ve Rusya olmak üzere dünyada farklı aktörler tarafından 150'nin üzerinde stratejik ortaklık oluşturulmuştur⁴, Son zamanlarda uluslararası ilişkilerde sık kullanılan bir kavram olmasına rağmen bu ortaklık için akademisyenler ya da siyasetçiler tarafından yapılmış net bir tanıma ulaşmak mümkün değildir. Bunun sebebi stratejik ortaklıkların ikili ilişkilerdeki muhtelif çıkarlara odaklanan, tarafların ihtiyaçlarına özel bir işbirliği biçimi olarak gerçekleşmesidir.⁵ Stratejik ortaklıklar tarafların yükledikleri anlam ve içeriğe bağlı olarak şekillenmekte ve birbirinden farklılaşmaktadır.⁶ Yani, bir aktörün farklı aktörlerle kurduğu stratejik ortaklıklar birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Bu çeşitlilik tek ve kapsayıcı bir tanıma imkansız kılmaktadır.

Stratejik ortaklığı herhangi bir ikili ilişkiden ayıran belirgin bir özellik tarafların ilişkiye yüksek seviyede bir taahhütte bulunmalarındır. Örneğin, AB ve Japonya arasında bölgesel güvenlik, silahsızlanma, nükleer silahların yaygınlaşmasının önlenmesi, insan hakları gibi konularda yıllar boyunca pek çok ikili anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmalar sözü edilen alanlarda ortak bir politika oluşturulduğu anlamına gelmemektedir. Ancak SOA ile taraflar ortak bir politikaya uzun vadeli taahhütlerini resmîleştirmişlerdir.⁷ Bununla birlikte, stratejik ortaklıklardaki bu taahhüt çoğu zaman dar bir hedef yelpazesine

⁴ Kay Sean, "What Is a Strategic Partnership?" *Problems of Post-Communism* 47, no. 3, (2000). Anna Michalski, "Diplomacy in a Changing World Order: The Role of Strategic Partnerships," *UI Paper*, no. 10 (Eylül 2019) :4-21, <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/2019/ui-paper-no-10-2019.pdf>; Zhongqi Pan, ve Anna Michalski, "Contending Logics of Strategic Partnership in International Politics," *Asia Europe Journal* 17, (2019):266 ; Zhongping Feng, and Jing Huang, "China's Strategic Partnership

Diplomacy: Engaging With Changing World," *European Strategic Partnerships Observatory*, no.8 (2014):8, http://fride.org/download/WP8_China_strategic_partnership_diplomacy.pdf.

⁵ Andriy Tyushka ve Czechowska Lucyna, "Strategic Partnerships, International Politics and IR Theory," *States, International Organizations and Strategic Partnerships*, (2019): 8-43, <https://doi.org/10.4337/9781788972284.00010>

⁶ Şevket Ali Ovalı, "Stratejik Ortaklık, Kriz ve Restorasyon: Türk-Amerikan İlişkilerinin Yörüngesine Kavramsal Bir Çerçeveden Bakmak," *International Journal of Social Inquiry* 12, no. 1 (2019).

⁷ Axel Berkofsky, "The strategic partnership agreement: New and better or more of the same EU-Japan security cooperation," içinde *Shadow of China: The Crisis of Liberalism*, ed. Axel Berkofsky ve Christopher W. Hughes (Oxon: Routledge, 2019).

odaklanmış, yasal bağlayıcılığa sahip olmayan, kısa ya da orta vadeli işbirliği biçimlerini kapsamaktadır. Bu bakımdan stratejik ortaklıklar, uzun vadeli ve kapsamlı ittifaklar kadar sıkı ve kesin hatları olan ilişki biçimleri değildir.⁸ Bu açıdan stratejik ortaklığı ittifaklardan daha gevşek ama herhangi bir ikili anlaşmadan daha bağlayıcı bir ilişki biçimi olarak tanımlamak mümkündür.

AB, stratejik ortaklık kavramını ilk defa 2003 Avrupa Güvenlik Stratejisi'nde bir dış politika aracı olarak öne sürmüş, ilerleyen zamanda ise bu kavramı Avrupa hedeflerini ve çıkarlarını gözetme aracı olarak tanımlamıştır.⁹ Mevcut durumda AB 10 ülke¹⁰ ve 4 uluslararası örgüt¹¹ ilişkisini stratejik ortaklık olarak tanımlamaktadır. AB bu ortaklıklara ikili zirvelerde imzalanan stratejik ortaklık anlaşmaları, çerçeve anlaşmaları ya da ikili zirve sonuçları ile resmîyet kazandırmıştır.^{12,13} Grevi'ye göre bu liste AB'nin stratejik ortaklığı kavramını tanımlamaya olanak vermeyecek kadar heterojendir.¹⁴

Japonya ise 2000li yılların başından itibaren stratejik ortaklıklar kurarak ikili anlaşmalarını güçlendirme yoluna gitmiştir ve 20'den fazla aktörle bu ilişkiyi kurmuştur. Stratejik ortaklıklar var olan ilişkilere yeni bir boyut olarak eklenmekte ve işbirliğini pekiştiren bir araç olarak kullanılmaktadır. Japonya bu dış politika aracını öncelikli olarak bölgesel nüfuzunu arttırmak için kullanıyor olsa da ABD ve AB gibi küresel güçlerle varolan işbirliğini de bu yolla kuvvetlendirmektedir.¹⁵

⁸ Aslında ittifaklar da resmî ve gayri resmî biçimlerde gerçekleşebilmektedir, ABD İsrail örneğinde olduğu gibi yazılı anlaşmaya dayanmayan ittifaklar bulunmaktadır bkz. Stephen M. Walt, *Origins of Alliances* (Cornell: Cornell University Press, 1987), 12. Ancak 'ittifak' kavramı daha kalıplaşmış ve sınırlayıcı bir ilişki biçimini tanımlamak için kullanılır. Tam da bu noktada ittifakların küreselleşmenin gerektirdiği esnek ilişki biçimlerini karşılayamadığı için yerlerini daha esnek tanımlı stratejik ortaklıklara bıraktıkları iddia edilmektedir. Bknz. Tyhushka ve Lucyna.

⁹ European Council, "European Council 16 September 2010 Conclusions," 2010, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/116547.pdf.

¹⁰ ABD, Brezilya, Çin, Güney Afrika, Güney Kore, Hindistan, Japonya, Kanada, Meksika, Rusya.

¹¹ NATO, ASEAN, AU, CELAC.

¹² AB'nin ABD ile stratejik ortaklığı herhangi bir yazılı metne dayanmamaktadır, bu anlamda ABD-AB stratejik ortaklığı bir istisnadır.

¹³ Ebru Turhan, "Avrupa Birliği'nin Üçüncü Ülkelerle Harici Farklılaştırılmış Entegrasyon Modelleri ve Türkiye-AB İlişkilerinin Geleceği: Neoliberal Bir Yaklaşım," *SİYASAL: Journal Political Sciences* 27, no.1 (2018): 95-120, doi:10.26650/siyasal.2018.27.1.0004.

¹⁴ Giovanni Grevi, "Why EU Strategic Partnerships Matter," *European Strategic Partnerships Observatory FRIDE Working Paper*, no.1 (2012):7.

¹⁵ Bart Gaens ve Gauri Khandekar, "Introduction," içinde *Japan's Search for Strategic Security Partnerships*, ed. Bart Gaens ve Gauri Khandekar (London and New York: Routledge, 2018).

Bu konudaki çalışmalar, stratejik ortaklıkların ortak çıkarlara hizmet etme amacıyla fikir birliğine varmakla birlikte¹⁶ ortak ilke, değer ve kurallara bağlılık zemininde yazıldığı da vurgulamaktadır.¹⁷ Özellikle kendisini normatif bir güç olarak konumlandıran AB'nin stratejik ortaklıklarının normatif boyutu üzerine farklı görüşler vardır. Örneğin Pan ve Michalski AB'nin stratejik ortaklığı karşı tarafın normatif bakış açısını şekillendirecek önemli bir araç olarak gördüğünü ortaya koymuştur.¹⁸ Öte taraftan Reiterer ortak değerlerin, her ne kadar önemli olsalar da, AB'nin stratejik ortaklıklarının kurucu unsurlarından biri olmadığını öne sürmüştür.¹⁹ Grevi ve Khandekar ise, AB'nin bazı stratejik ortaklarıyla ilişkilerinde ortak değerlerin söylemde kaldığının altını çizerken Japonya ile ortaklığı bu tip ilişkilerden ayrı tutmakta ve ikili arasındaki ortaklığın normatif boyutunun hem söylemde hem de pratikte uyuştuğunu ileri sürmektedir.²⁰

İçeriğinin taraflara göre belirlenen stratejik ortaklıklar farklı kategorilerde incelenebilir. Normatif açıdan AB ve Japonya'nın benzer düşüncede (*like-minded*) iki aktör olduğunu, bu sebeple aralarındaki ilişkinin normatif yönü güçlü bir stratejik ortaklık kategorisine girdiğini söylemek mümkündür. İki taraf da İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD tarafından yönetilen liberal düzenin önemli destekleyicileri ve lehtarları olarak sadece iktisadi politika biçimlerini değil aynı zamanda siyasi ve ilkesel değerleri de paylaşmışlardır.²¹ Diğer yandan iki aktörün bölgesel ve küresel çıkarları, ekonomik kazanç arayışları, güvenlik tanımları ve bununla ilişkili olarak tehdit algıları, ABD ve Çin politikalarına bağlı olarak uluslararası platformda değişen güç dağılımı da onları stratejik ortaklığa yöneltmiştir.²² Bu çalışma, AB-Japonya Stratejik Ortaklık Anlaşmasının normatif ve çıkar odaklı

¹⁶ Giovanni Grevi, "Making EU Strategic Partnerships Effective," *FRIDE Working Paper* 105, (Aralık 2010): 1-20; Lucyna Czechowska, "The Concept of Strategic Partnership as an Input in the Modern Alliance Theory," *The Copernicus Journal of Political Studies* 2, no. 4 (2013): 50, doi:10.1007/978-1-349-20574-5_8; Michael G K Reiterer, "The Role of 'Strategic Partnerships' in the EU's Relations with Asia," içinde *The Palgrave Handbook of EU Asia Relations*, ed. Thomas Christiansen, Emil Kirchner, ve Philomena Murray (Hampshire, New York: Palgrave Macmillan, 2013), 84.

¹⁷ Gaens ve Khandekar, "Introduction,;" Laura C. Ferreira-Pereira, ve Alena Vysotskaya Guedes Vieira, "Introduction: The European Union's Strategic Partnerships: Conceptual Approaches, Debates and Experiences," *Cambridge Review of International Affairs* 29, no. 1 (2016): 5, doi:10.1080/09557571.2015.1130341.

¹⁸ Pan, ve Michalski, "Contending Logics of Strategic Partnership in International Politics," 273.

¹⁹ Reiterer, "The Role of 'Strategic Partnerships' in the EU's Relations with Asia," 80.

²⁰ Giovanni Grevi ve Gauri Khandekar, *Mapping EU Strategic Partnerships* (FRIDE Book, 2011), 3.

²¹ Marie Söderberg et al., "Introduction: Now or Never," içinde *Shadow of China: The Crisis of Liberalism*, ed. Axel Berkofsky ve Christopher W. Hughes (Oxon: Routledge, 2019).

²² Axel Berkofsky, "The strategic partnership agreement: New and better or more of the same EU-Japan security cooperation."

boyutlarını karşılaştırarak bu tartışmaya ampirik bir inceleme ile katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bu ampirik inceleme aynı zamanda anlaşmanın odak noktasından hareketle AB ve Japonya arasındaki stratejik ortaklığı rejim kuramları çerçevesinde bir değerlendirmeyi mümkün kılacaktır.

II. AB-Japonya İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi

A. Soğuk Savaş ve Sonrası: 1991 Lahey Ortak Bildirisi ve Göreceli Kayıtsızlık

Japonya ve Avrupa Topluluğu'nun (AT)²³ ilişkileri 1959 yılındaki resmi temaslarla başlamışsa da Soğuk Savaş döneminde ilişkiler ikili arasındaki ticari rekabetin gölgesinde kalmıştır. Siyasi diyalog için atılan ilk adım ancak Soğuk Savaş'ın bitimine yakın 1984'te gerçekleşen bakanlar seviyesindeki ilk resmî görüşme ile atılmıştır. Dünya politikasının çehresini değiştiren Soğuk Savaş'ın bitimi ise Japonya-AT ilişkilerinin yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacını doğurmuştur.

90'lı yıllarda hem Japonya hem de AT'nin kendilerini dünya meselelerinde daha aktif rol oynayacak birer uluslararası aktör olarak tanımlamak istediğini söylemek mümkündür. Japonya, özellikle Asya bölgesinde artan nüfuzuna sahip olmak isterken 1993 Maastricht Anlaşması ile AT siyasi entegrasyonu da kapsayacak şekilde Avrupa Birliği'ne dönüşmüş ve resmi olarak ilk defa dış politika hedefleri tanımlamıştır. Her iki aktörün bu dönemdeki hedefleri incelendiğinde normatif temelli bir dış politika tasvirinde buluştukları görülmektedir. AB ve Japonya, Soğuk Savaş sonrası uluslararası siyasette oynamak istedikleri aktif rolü çok taraflılık ilkesi, uluslararası örgütlere bağlılık, demokrasi, insan hakları ve barış değerleri çerçevesinde tanımlamıştır. Bu doğrultuda, uluslararası etki alanını askeri ve zorlayıcı güç yerine norm ve değerlere dayalı dış politika araçlarıyla genişletmeyi amaçlayan Japonya için sivil güç²⁴ AB içinse normatif güç²⁵ kavramları Soğuk Savaş sonrası akademik literatürde kabul görmüştür. Uluslararası konjonktürdeki değişikliklerin yanı sıra Japonya ve AB'nin

²³ Roma Anlaşması olarak bilenen 1957 "Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu Kuran Antlaşma" ile Avrupa Ekonomik Topluluğu kurulmuş, 1992'de Maastricht'de imzalanan "Avrupa Birliği Antlaşması" ile Avrupa Birliği kurulmuş, anlaşmanın yürürlüğe girdiği 1993'ten itibaren Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun Avrupa Topluluğu olarak adlandırılması kararlaştırılmıştır. Bu makalenin dilinde 1993 öncesindeki örgüt için Avrupa Topluluğu, sonrasında Avrupa Birliği kullanılacaktır.

²⁴ Hanns W. Maull, "Germany and Japan: The New Civilian Powers," *Foreign Affairs* 69, no. 5 (1990): 91-106; Julie Gilson, *Japan and the European Union* (London: MacMillan Press Ltd, 2000), 39.

²⁵ Manners, "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?," 235- 258; Thomas Diez, and Ian Manners, "Reflecting on Normative Power Europe," içinde *Power in World Politics*, ed. Felix Berenskoetter and M.J. Williams (Oxon: Routledge, 2007).

uluslararası aktör rollerindeki ortak payda, yeni dünya düzeninde iki tarafı birbirine yakınlaştırarak yeni bir sürecin kapısını aralamıştır. Böylece 90'ların başında, Avrupa ve Japonya arasında Soğuk Savaş'a damgasını vuran ticari çatışmalar dönemi yavaş yavaş siyasal ilişkileri de kapsayacak şekilde geniş bir alanda tanımlanan işbirliği dönemine evrilmeye başlamıştır.²⁶

Soğuk Savaş'ın bitimini takiben 1991 Lahey Ortak Bildirisi ile AT ve Japonya bir araya gelerek özgürlük, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan haklarının yanı sıra, pazar ilkelerine, serbest ticaretin teşvik edilmesine, refah düzeyi yüksek ve sağlam bir dünya ekonomisinin geliştirilmesine ortak bağlılıklarını ifade etmişlerdir. Dünyadaki barışı korumaya ortak bir katkı yapmak, Birleşmiş Milletler Tüzüğü'nün ilkelerine ve amaçlarına uygun olarak adil bir uluslararası düzen oluşturmak ve uluslararası toplumun cevap vermesi gereken küresel sorunlara cevap aramak için derin bir diyalogun önemini ilk defa resmi olarak vurgulamışlardır.²⁷ Metinde ikili arasındaki ticaret ve yatırım manevralarını kolaylaştıracak özel önlemlerin alınmasına ilişkin herhangi bir yükümlülüğün beyan edilmemiş olması, bildirinin odağına ticari ilişkilerden ziyade diyalog kanallarının artırılmasının konulduğuna işaret etmektedir.²⁸ Ne var ki, bildiri, değerler üzerinden siyasal bir ortaklığın sinyalini yaksa da somut anlamda kayda değer düzenlemeler tanımlamakta kısıtlı kalmış, mevcut ikili düzenlemeleri kurumsallaştırıp meşrulaştırmaktan öteye gitmemiştir. Bildirinin bu bağlamda getirdiği önemli bir yenilik, ikili görüşmelerin Japonya Başbakanı ile Avrupa Komisyonu ile Konsey Başkanları arasında yıllık yapılacak zirve toplantıları ile resmileşmesidir.²⁹ 1991'den beri süregelen zirveler, Birleşmiş Milletler'in rolünü güçlendirmek; nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların yayılmasının önlenmesi; geleneksel silahların uluslararası transferinde şeffaflık; enerji, çevre ve gelişim konularında işbirliği ve bölgeler arası işbirliği konuları üzerine yoğunlaşmıştır.

Eski Avrupa Komisyonu Doğu Asya ile ilişkiler sorumlusu Simon Nuttall, bu dönemde ikilinin birbirine olan yaklaşımını 'göreceli kayıtsızlık' olarak tanımlamakta ve aralarındaki 'gönülsüz ortaklığa' dikkat çekmektedir.³⁰ Her iki aktör de aralarındaki ilişkiyi iyi tutmaya hevesli olsa da ilişkiyi daha ileriye götürmekle ilgilenmemektedirler, çünkü bir ortaklık

²⁶ Kazuhiko Tögö, *Japan's Foreign Policy, 1945-2003: The Quest for a Proactive Policy* (Leiden, the Netherlands ; Boston: Brill, 2010), 268.

²⁷ European Commission. "Joint Declaration on Relations between the European Community and Its Member States and Japan." 18 Temmuz, 1991. http://eeas.europa.eu/archives/docs/japan/docs/joint_pol_decl_en.pdf.

²⁸ Oliviero Frattolillo, *Diplomacy in Japan-EU Relations* (London: Routledge, 2013), 54.

²⁹ Axel Berkofsky, "The EU and Japan: A Partnership in the Making," EPC Issue Paper, no. 52 (2007):10.

³⁰ Simon Nuttall, "Japan and the European Union: Reluctant Partners," *Survival* 38, no.2 (1996):112.

bağı kurmak için öncelikli tercihleri birbirleri değil Amerika Birleşik Devletleri'dir (ABD). Bu sebeple ikilinin birbirine ilgisi düşük kalmış, buna bağlı olarak da 90'lar boyunca aralarındaki ilişki uluslararası ilişkileri önemli ve bilinçli düzeyde etkileyebileceği bir noktaya ulaşmamıştır.³¹

B. 2000'ler: Japonya-Avrupa İşbirliği On Yılı'nda Potansiyeli Kullan-ama-mak

İşbirliğini canlandırmak için atılan bir sonraki önemli adım dokuzuncu Japonya-AB Zirvesi'nde, 2000'li yılların "Japonya-Avrupa İşbirliği On Yılı" ilan edilmesiyle atılmıştır.³² Bunu takiben 2001'deki onuncu zirvede "Ortak Geleceğimizi Şekillendirmek" başlıklı bir Eylem Planı ile güvenlik, ticaret ve kültürel etkileşim dahil pek çok alanda iki taraflı işbirliği için yüzden fazla madde ortaya koyulmuştur. Taraflar, barışçıl bir uluslararası düzeni desteklemek için birlikte hareket etmenin gerekliliğinin yanı sıra 1991'den bu yana kullanılmayan büyük bir potansiyelin farkında olduklarını vurgulamışlardır. Daha kapsamlı bir işbirliği için bu potansiyeli kullanılabilir hale getirme konusundaki kararlılıklarını dile getirmişlerdir.³³

Bu noktada 11 Eylül saldırılarının uluslararası siyasette açtığı yeni sayfanın AB Japonya ilişkilerindeki öneminden söz etmek gerekir. Güvenliğin geleneksel olmayan aktörler ve araçlar üzerinden tekrar tanımlandığı bu yeni sayfada 2000'li yıllar boyunca ülkelerin arasındaki ilişkiler güvenlik politikaları temelinde yeniden şekillenmiştir. Bu süreçte ABD uluslararası terörle mücadelede askeri güce dayalı bir dış politika tercih ederken yeni güvenlik tehditlerine karşı normatif ve sivil gücü öne çıkarmak isteyen AB ve Japonya birbirine biraz daha yakınlaşmıştır. Kasım 2001'de imzalanan Eylem Planı iki taraf arasındaki kayda değer bir siyasi diyalog sürecinin ilk işaretini vermiştir. 1991'den farklı olarak, metinde işbirliği için daha belirgin hedefler ortaya konulmuş; uluslararası kalkınma, insan hakları, cinsiyet eşitliği gibi konularda toplantılar ve diyaloglar için ek fırsatlar sunulmuştur.

ABD'nin 2002 Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde yeni dünya düzenindeki güvenlik tehditlerini yenmek için, cephaneliğindeki her aracı, askeri gücü, kolluk kuvvetlerini, istihbaratı ve terörün finansmanı kesmek için gerekli tüm araçları kullanma gerekliliğine işaret etmesinin³⁴ hemen arkasından AB, 2003 yılında yayımladığı Avrupa Güvenlik Stratejisi belgesi ile aynı tehditlere karşı

³¹ Nuttall, "Japan and the European Union: Reluctant Partners," 112.

³² Ministry of Foreign Affairs of Japan, "Japan-EU Summit Joint Conclusions," 19 Temmuz, 2000, <https://www.mofa.go.jp/region/europe/eu/summit/joint0007.html>.

³³ Ministry of Foreign Affairs of Japan, "10th EU-Japan Summit Joint Press Statement," 8 Aralık, 2001, <https://www.mofa.go.jp/region/europe/eu/summit/state0112.html>.

³⁴ The White House, "The National Security Strategy of the United States of America," Eylül, 2002.

çok taraflılık ilkesi, uluslararası hukuka uygunluk, demokrasi, kalkınma, iyi yönetimi destekleme gibi normatif güç unsurlarını harekete geçirmeye dair kararlılığını dile getirmiştir. AB ile ABD'nin uluslararası güvenliğe yönelik yaklaşımları açıkça farklılaşırken AB'nin ekonomik ve siyasi diyalogunu geliştireceği ortaklara ihtiyacı ciddi bir boyut kazanmıştır. Bu ihtiyaca uygun olarak Avrupa Güvenlik Stratejisi, Japonya, Çin, Kanada ve Hindistan başta olmak üzere AB'nin hedeflerini ve değerlerini paylaşan ve desteklemeye hazır olan tüm ülkelerle stratejik ortaklıklar kurma isteğini ilan etmiştir.³⁵ Stratejik ortaklarla paylaşılan hedefler barış ve güvenliği teşvik etmek, ekonomik ortaklığı ve kültürel işbirliğini güçlendirmek olarak belirtilmiş, ortak değerlere yapılan vurgu ile AB, Japonya ile ilişkilerini bir kez daha normatif bir zeminde tanımlamıştır.³⁶

İki aktörün işbirliğini güçlendirmeye yönelik 1991'den beri dile getirmekte olduğu niyet 2003'te stratejik ortaklık başlığı altına taşınmışsa da bu dönemde de AB Japonya ilişkilerinde tarafların amaçladıklarını ifade ettikleri somut ve sağlam gelişmenin uygulamada kaydedilmediğinin altını çizmek gerekir. 90'lı yıllarda olduğu gibi 2000'li yıllarda da Japonya AB'yi uluslararası ilişkilerde bir ortak olarak sıklıkla göz ardı etmiştir.³⁷

Örneğin, 2005'te Japon hükümeti Başbakanı Koizumi Junichiro'nun başkanlığındaki Ekonomik ve Mali Politika Konseyi tarafından hazırlanan, "Japonya'nın 21. Yüzyıl Vizyonu"nda Japonya, hedeflerini ABD ile olan ittifakını ve Avrupa ile dostane ilişkilerini korumak; ve barışçıl ve istikrarlı bir Doğu Asya oluşturmak olarak belirlemiştir.³⁸ Bu söylemden Japonya'nın ortak olarak AB'den önce ABD'yi görmeye devam ettiğini, bu sırada AB'yle ilişkileri iyi tutmakla yetindiğini çıkarmak mümkündür. Bir diğer ifadeyle, 2000'li yılların ortasına gelindiğinde Japonya için ABD hala birincil 'ortak'ken AB 'dost'tur.

³⁵ European Council, "A Secure Europe in a Better World - European Security Strategy," 2003, Brussels, 14.

³⁶ Soğuk Savaş konjonktüründe başlayan ve gelişen Avrupa entegrasyonu Soğuk Savaş'ın bitiminden 10 sene sonra 2000li yıllarda ilk defa dış politika yapma biçiminde ABD'den belirgin olarak farklılaşmışsa da bu durum AB'nin askeri güçle değil temel ilkeleri üçüncü ülkelere yaymak üzerinden tanımladığı dış politikasını ABD'ye karşı yürüttüğü anlamına gelmemektedir. Önemli stratejik ortaklarından birinin ABD olması da AB'nin stratejik ortaklıklarının ABD'ye karşı yapılmadığının, Japonya ile yapılan anlaşmanın da ABD'yi dengelemekten ziyade AB'nin işbirliği ve ilkeler üzerinden tanımladığı aktörlüğünü güçlendirmek için olduğunun altını çizmek gerekmektedir.

³⁷ Michito Tsuruoka, "No 'Expectations Deficit' in EU-Japan Relations: Why the Relationship Cannot Flourish," *Current Politics and Economics of Asia* 17, no.1 (2009): 107-126.

³⁸ The Japanese Council on Economic and Fiscal Policy, "The Report of the Special Board of Inquiry for Examining 'Japan's 21st Century Vision' A New Era of Dynamism - Closer Ties and a Wider Range of Opportunities," Nisan 2005.

Aynı tarihlerde ABD'nin öncelikli konumunun AB için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Her ne kadar Avrupa Güvenlik Stratejisi normatif güç odaklı bir dış politika ile dönemin ABD dış politikasından ayrışsa da belge ABD ile olan ilişkileri “yeri doldurulamaz” şeklinde tanımlayarak AB'nin kendisine birincil ortak olarak ABD'yi görmeye devam ettiğini açık bir şekilde ortaya koymuştur.³⁹

C. 2010'lar: Ekonomik ve Stratejik Ortaklık Anlaşmaları'na Doğru

2010'lara gelindiğinde AB'nin dış politika radarına, Japonya'nın halihazırda 21. Yüzyıl Vizyonu'nun merkezinde olan Doğu Asya'nın girmesiyle AB ve Japonya'nın yolları bir kez daha kesişmiştir. Soğuk Savaş sonrasında Doğu Asya'nın gitgide artan uluslararası politik ve ekonomik ağırlığı nedeniyle, bölgenin etkisi, Avrupa Güvenlik Stratejisi ve AB'nin diğer stratejik belgelerinde belirtilen hedeflere ulaşmak için çok önemli hale gelmiştir. Bir yandan da AB'nin Doğu Asya ülkeleriyle arasındaki ekonomik karşılıklı bağımlılık seviyesinin artması ile bölgedeki güvenlik ve istikrar, AB'nin gelecekteki büyüme beklentileri için ciddi öneme sahip olmuştur. Bu nedenlerle AB'nin bölgenin büyük aktörleri arasında uyumlu ve işbirliğine dayalı ilişkilerin geliştirilmesine duyduğu ilgi artmıştır.⁴⁰ AB, Doğu Asya ilişkileri üzerine ilk defa 2007 senesinde belirlediği ilkeleri 2012'de güncelleyerek, “Doğu Asya'da daha güvenilir bir güvenlik oyuncusu” olma hedefini belirlemiş, bölgedeki nüfuzunu artırma kararlılığını böylece ortaya koymuştur.⁴¹

Doğu Asya'ya artan bu ilgi AB'yi Japonya'ya daha da yaklaştırmış ve her zamanki yıllık zirvelerin ötesinde önemli somut adımlar atılmasına ortam hazırlamıştır. Buna göre, ilk olarak 2010 yılında, güvenlik ilişkilerinin daha fazla kurumsallaştırılması için bir AB-Japonya Yüksek Düzey Grubu kurulmuştur. Bu grubun görev tanımı Japonya-AB ilişkilerinin tüm yönlerinin kapsamlı bir şekilde güçlendirilmesi ve bunun uygulanması için çerçevenin tanımlanması, 1991 Ortak Bildirgesi'nin deneyimine ve 2001 tarihli Eylem Planına dayandırılması için seçenekler belirlemek olarak resmi belgelerde yerini almıştır.⁴²

³⁹ European Council, “A Secure Europe in a Better World - European Security Strategy,” 13.

⁴⁰ Antonio Tanca, “Towards a Comprehensive China Strategy,” içinde *Facing China's Rise: Guidelines for an EU Strategy*, ed. Philip Andrews-Speed and Et.al. (2006), 116.

⁴¹ The Council of the European Union, “Guidelines on the EU's Foreign and Security Policy in East Asia,” 2012.

⁴² Council of the European Union, “19th EU-Japan Summit Tokyo, 28 April 2010 Joint Press Statement,” Nisan, 2010, 9157 (10), https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/cr/114063.pdf, 2.

Eylem Planının onuncu yıldönümünde, 2011 yılında AB-Japonya ilişkilerine yeni bir ivme kazandırmak için bir girişimde bulunulmuştur. Mayıs 2011 Zirvesi'nden sonra yayınlanan Ortak Basın Bildirisinde, liderler derin ve kapsamlı bir serbest ticaret; ve temel değerler ve ilkelere olan ortak taahhütleri ile desteklenen, politik, küresel ve sektörel işbirliğini kapsamlı bir şekilde ele alan bağlayıcı bir anlaşma için paralel müzakereler sürecine başlamayı kabul etmiştir.⁴³ 2013 senesinde AB hükümetleri Japonya ile müzakerelere başlaması için Avrupa Komisyonu'na yetki vermiştir. Nisan 2013 ve Haziran 2017 arasında gerçekleşen on üç müzakere turunu takiben SOA 17 Haziran 2018'de imzalanmıştır.⁴⁴

EOA ve SOA'nın temelleri 2011 yılındaki bu girişimle atılmışsa da süreç özellikle 2016'dan sonra ivme kazanmıştır. 2016 senesinde Japonya-AB ilişkilerinde katalizör etkisi yapan iki önemli uluslararası gelişmeden bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki 23 Haziran 2016'da Birleşik Krallık'ta düzenlenen referandumda %51.9 oy oranıyla AB'den ayrılma kararının çıkmasıyla başlayan ve Brexit olarak adlandırılan Lizbon Anlaşması'nın 50. Maddesi uyarınca Birleşik Krallık'ın AB üyeliğinin sonlanması sürecidir.

Japonya, Birleşik Krallık'ı özellikle ekonomik konularda "Avrupa'ya açılan kapısı" olarak görmüş, yatırımlarını Birleşik Krallık'ta yoğunlaştırarak Avrupa Tek Pazarı'na bu yolla erişim sağlamıştır. Bu yatırım hacmi ile Birleşik Krallık, Japon doğrudan yatırımları için ABD'den sonra ikinci destinasyon olmuştur.⁴⁵ Referandumun gerçekleştiği 2016 senesi itibarıyla Birleşik Krallık'ta 1.000'den fazla Japon şirketi faaliyet göstermekteydi. Dolayısıyla Brexit kararı Japonya tarafında derin endişeler uyandırmıştır. Referandumdan önceki Birleşik Krallık ziyaretinde dönemin Japonya başbakanı Shinzō Abe, Japonya'nın tercihinin Birleşik Krallık'ın AB'de kalması yönünde olduğunu, aksi takdirde Japon firmalarının çıkarlarının zedeleneyeceğini açıkça ifade etmiştir. Abe, olası bir Birleşik Krallık-AB ayrılığı durumunda alacakları pozisyonu da şöyle özetlemiştir: 'Japon şirketlerin çoğu, Birleşik Krallık'taki operasyonlarını Birleşik Krallık'ın AB'ye açılan bir kapı olması sebebiyle başlattı. Referandumdan AB'den ayrılma kararının çıkması, Birleşik Krallık'ı Japon yatırımları için bir hedef olarak daha az çekici hale getirecektir'.⁴⁶

⁴³ Council of the European Union, "20th EU-Japan Summit Brussels, 28 May 2011 Joint Press Statement," Mayıs 2011, 11015 (11), https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/122305.pdf.

⁴⁴ Ministry of Foreign Affairs of Japan, "Japan-EU Strategic Partnership Agreement (SPA)," Japan-EU Relations. 2019, https://www.mofa.go.jp/erp/ep/page22e_000707.html.

⁴⁵ Irina Angelescu, "Brexit, a Catalyst for Closer EU-Japan Relations?," 2016, <https://www.hhs.se/contentassets/14f7df689ff64f619265da42fb8cc099/pw-irina-angelescu---brexit.pdf>, 2.

⁴⁶ "PM Statement at Press Conference with Japanese Prime Minister Abe: 5 May 2016," United Kingdom Government Official Webpage, UK Government, son güncelleme 5 Mayıs,

Abe'nin ileri sürdüğü gibi Brexit süreci, Japonya'nın ekonomik ortaklık için Avrupa kıtasındaki tercihlerini yeniden gözden geçirmesine sebep olmuştur. Birleşik Krallık ve AB referandumu takiben Birleşik Krallık'ın hangi koşullarda Birlik'ten ayrılacağı konusundaki müzakerelerde sert Brexit'ten yana tercih kullanmışlardır. Birleşik Krallık'ın AB'den ve Tek Pazar'dan hızlı şekilde ayrılması ve herhangi bir üçüncü bir ülke gibi AB ile bir stratejik ticaret anlaşması üzerine görüşmeler yapmasını öngören sert Brexit tercihinin gündeme gelmesiyle Japon finansal kuruluşları, Kıta Avrupası'nda işletme kurmak için başvurularda bulunmaya başlamıştır. Birleşik Krallık'ın Avrupa tek pazarına "pasaport haklarını" kaybedeceğinin kesinleşmesi Japonya'nın AB pazarına erişimini güvence altına alacağı yeni bir anlaşma yapmasını elzem hale getirmiştir. AB'nin nihayet Japonya'nın öncelik sırasında üst sıralara yükseldiğini Japonya'nın İngiltere büyükelçiliğinden bir diplomatın 2018 senesindeki açıklamalarında görebiliriz. Japonya'daki İngiltere Büyükelçiliği Kamu Diplomasi ve Medya Bakanı Shinichi Iida, Brexit sonrası Birleşik Krallık ile ilişkileri ile ilgili bir soruya "Açıkçası, şu anda ilk ve en önemli önceliğimiz, Japonya-AB ekonomik ortaklık anlaşmasının bir an önce tamamlanması" yanıtını vermiştir.⁴⁷ Japonya'nın çıkarlarının bu kadar derinden etkilendiği Brexit süreci Japonya'nın AB ile ekonomik ve siyasi ortaklık planlarını hızlandırmada önemli rol oynamış ve Birleşik Krallık referandumundan sonraki iki sene içinde her iki anlaşmaya imza atılmıştır.

İkiliyi bağlayıcı bir ortaklık yolunda çalışmaya iten ve Brexit süreciyle aynı zamanda denk gelen bir diğer uluslararası etken, AB ve Japonya'nın birincil müttefiki olan ABD'nin dış politika ve ticaret yaklaşımlarındaki değişimdir. Kasım 2016'da ABD Başkanı olarak göreve başlayan Donald Trump'ın ABD'yi Paris İklim Anlaşması, Transatlantik Ticaret ve Yatırım Ortaklığı Anlaşması (TTIP), Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), İran'la nükleer anlaşmadan tek taraflı olarak çekerek çok taraflılık ilkesinden uzaklaşan bir tutum sergilemesi sonucunda AB ve Japonya SOA ve EOA süreçlerini hızlandırmıştır.⁴⁸

III. Rejim Kuramlarında Çıkarlar ve Normlar

Uluslararası ilişkiler disiplininde geleneksel kabul edilen rasyonel yaklaşımlar aktörlerin çıkarları ile güdülenerek hareket ettiği varsayımına

2016, <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-statement-at-press-conference-with-japanese-prime-minister-abe-5-may-2016>

⁴⁷ Lizzy Buchan, "Brexit : Japan Says Trade Deal with EU Is a Greater Priority than Deal with UK," *The Independent*, 2018, <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-japan-shinichi-iida-trade-eu-theresa-may-a8280021.html>.

⁴⁸ D'Ambrogio Enrico, "The EU-Japan Strategic Partnership Agreement (SPA) A Framework to Promote Shared Values," *International Agreements in Progress*, 2019, 4.

dayanır. Rasyonel yaklaşımlar altındaki neorealist ve neoliberal teoriler uluslararası sistemde kural koyucu ve uygulayıcı merkezî bir otorite olmadığı (anarşi) noktasından hareketle bir aktörün uluslararası arenada çizeceği yolun kendi fayda zarar hesabı sonucunda belirlendiği noktasında birleşirler. Bu okumaya göre uluslararası arenada aktörler, *homo economicus* diye tanımlanan, kendisi için daha faydalı olanı seçmeye programlı karar vericilerdir. Ancak bir aktörün fayda zarar hesabını nasıl yaptığı, nelerin fayda hanesine yazıldığı konusunda iki yaklaşım birbirinden ayrılır.

Neorealizme göre aktörler konumsaldır, atomistik değildir ve bu nedenle sadece mutlak kazançlarla değil, aynı zamanda göreceli kazançlarla da ilgilendirilir.⁴⁹ Yani, aktör fayda zarar hesabı yaparken sadece kendi çıkarlarına değil, o eylemin diğer aktörlere kıyasla kendisine ne kadar fayda sağladığına bakarak karar verir. Bu da uluslararası işbirliği oluşturulması ve/veya sürdürülebilmesinin önündeki en önemli engellerden birini teşkil eder. Neorealistler uluslararası rejimlerin oluşturulabilmesi ve sürdürülebilmesi için güçlü bir devletin liderliğine ihtiyaç bulunduğunu savunmuşlardır.⁵⁰ Bu çerçevede uluslararası rejimler devletler arasındaki mevcut güç dağılımını yansıtacak ve büyük güçlerin çıkarlarına hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır. Uluslararası örgütler ise başat aktörler olmaktansa büyük güçlerin dış politika araçları olarak görülürler. Bu gerekçelerle neorealistler uluslararası rejimlerin uluslararası ilişkilerde geçici olduğunu ve özellikle büyük devletlerin davranışlarında uzun vadeli değişikliğe yol açmakta yetersiz kaldığını iddia eder.

Neoliberal kurumsalcılık ise bir aktörün kendisine fayda getirecek bir eylemi bir başka aktöre getireceği faydalarla kıyaslayarak reddetmesinin rasyonel olmadığını iddia ederek aktörün fayda zarar hesaplamalarında mutlak kazancı esas alır.⁵¹ Uluslararası rejimler ve örgütleri odak noktası alan bu yaklaşım, uluslararası örgütlerin kalıcı işbirliğinin getireceği daha büyük faydalar için kısa vadeli faydalardan vazgeçmeyi teşvik ederek aktörlerin kısa vadeli bencil davranışlarının üstesinden gelerek uzun vadeli çıkarlara ulaşmasına yardımcı olabileceğini savunmaktadır.⁵² Bu noktada, neoliberal kurumsalcılığın uluslararası rejimlerin ulaşılabilir ve sürdürülebilir olduğu iddiasını uygunluk mantığına değil sonuççuluk mantığına dayandırdığını,

⁴⁹ Joseph Grieco, "Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism," *International Organization* 42, no. 3 (1988): 487.

⁵⁰ Hegemonik istikrar teorisi uluslararası sistemdeki istikrarın ancak askeri ve iktisadi açıdan egemen bir gücün varlığıyla açıklanabileceğini ortaya koymuştur. Bknz. Robert Keohane, "The Theory of Hegemonic Stability and Changes in International Regimes, 1967-1977," in Ole Holsti, ed., *Change in the International System* (Boulder, CO: Westview Press, 1980),

⁵¹ Robert Powell, "Absolute and Relative Gains in International Relations Theory," *The American Political Science Review* 85, no.4 (1991): 1303-1320.

⁵² Stephen M. Walt, "International Relations: One World, Many Theories," *Foreign Policy*, no.110 (1998): 32, doi:10.2307/1149275.

iddianın temelinde aktörlerin çıkarlarını arttırma güdüsünü koyduğunu tekrar vurgulamak gerekir. Diğer bir ifadeyle, neoliberal kurumsalcılık aktörler kendi çıkarları için uluslararası işbirliğini kolaylaştıracak uluslararası rejimler oluşturma ve sürdürme yolunu seçer. Uluslararası rejimler, aktörlere birbirlerinin tercihlerine dair sağladıkları bilgi sebebiyle anarşinin yol açtığı belirsizlik ve buna bağlı olarak güvensizliği azaltan önemli ara değişkenler olarak kuram içinde konumlandırılır.⁵³ Buna göre, rejimlerin başarısı, yani aktörlerin ortak hedeflerinin ne ölçüde gerçekleştirilebileceği uluslararası örgütlerin karar alma ve uygulama yapılarının ne derece etkin tasarlandığına bağlıdır.

Rasyonel seçim teorisini takip eden neoliberal kurumsalcılığa pek çok eleştiri gelmiştir. Neorealizmin bir yansıması olduğu, ve neorealizmin temel sorunlarını yeterince ciddiye almadığı⁵⁴ bu eleştirilerden bazılarıdır. Neoliberalizme gelen önemli bir eleştiri ise uluslararası rejimlerin öznelerarası niteliğini göz ardı ederek kendi içinde bir tutarsızlığa yol açtığı yönündedir. Kratochwill ve Ruggie, literatürde rejimlerin kurucu temeli olarak ortak beklentilere vurgu yapıldığının ve bunun rejimlerin ontolojisine öznelerarası bir nitelik kazandırdığının altını çizer. Neoliberal Kurumsalcılığı öznelerarası rejimleri açıklamak için pozitivist yöntemler benimsediği, yani aktörlerin sosyal etkileşimlerini harekete geçiren nesnel kuvvetlere odaklandığı noktada ontoloji ve epistemoloji arasında bir çelişki yaratmakla suçlar.⁵⁵ Sosyal inşaacı yaklaşıma temel hazırlayacak olan bu eleştiri, rasyonel seçim kuramlarının azami çıkar hedefleyen nesnel aktör varsayımına karşı çıkmaktadır. Rasyonel yaklaşımlar, çıkarların nasıl oluştuğu ile ilgilenmezken öznelerarası bakış açısıyla sosyal inşaacılar, çıkarların bağlamsallığına dikkat çeker.

Sosyal inşaacılar göre aktörler sadece sonuç odaklı hareket etmez, sosyal yapılar ve etkileşim eylemlerin belirlenmesinde önemli rol oynar. Bu açıdan aktörler, kendi amaçlarına en etkin araçları sağlayacak olanı seçmeye programlı *homo economicus*lar değil, sosyal konumu ve kimliğinin gerektirdiği biçimde hareket etmeyi seçen, alışkanlıklarıyla hareket eden, bu bağlamda normları takip eden *homo sociologicus*lar olarak ele alınmaktadır.⁵⁶

⁵³ Robert Keohane, *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1984), 97; Stephen D. Krasner, "Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables," *International Organization* 36, no. 2 (1982): 185–205.

⁵⁴ Grieco, "Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism," 485-507.

⁵⁵ Friedrich Kratochwil, ve John Gerard Ruggie, "International Organization: A State of the Art on an Art of the State," *International Organization* 40, no. 4 (1986): 764.

⁵⁶ James Fearon ve Alexander Wendt, "Rationalism and Constructivism in International Relations Theory," içinde *Handbook of International Relations Theory*, ed. Walter

March ve Olsen'in uygunluk mantığını takiben, aktörün neyin uygun olduğunu tanımlaması ve eylemlerini buna göre belirlemesi beklenir.⁵⁷ Çıkarlar da işte bu sebeple normatif bir bağlam içinde anlanılır ve tanımlanır.⁵⁸

Manners'ın 2002'de ortaya attığı ve literatürde özellikle AB'nin dış ilişkilerini açıklamak için sıklıkla başvurulan normatif güç kavramını da sosyal inşaacı çerçevede ele almak gerekir. Manners'a göre AB'nin normatif gücü, sahip olduğu yetkinlikler ve araçlar ile değil diğer aktörlerle olan ilişkilerinde uluslararası normları yaymayı amaç edinerek "normal" anlayışlarını şekillendirme becerisiyle açıklanması gereken bir kavramdır.⁵⁹ Manners'a göre normlar, özellikle yasal normlar, AB'nin kurucu temellerinin bir parçasıdır ve bu haliyle Birlik için herhangi bir ulus devletten daha önemlidir. Bu bağlamda AB'nin gücünün rasyonel kuramların öngöreceği şekilde maddesel olarak ölçülebilen değil, ilkeler ve normlar üzerinden düşünsel bir etkiyle açıklanabilir olduğunu öne sürmüştür. Manners'ın normatif güç kavramı, ilk olarak Duchêne⁶⁰ tarafından literatüre kazandırılmış ve daha sonra Avrupa çalışmalarında sıklıkla kullanılmış *sivil güç* kavramından gücü kullanılan araçlardan bağımsız biçimde tanımlaması yönünden farklılaşır. Sivil güç, askeri olmayan amaçlar ve araçların kullanıldığı, yerleşik bir kolektif eylem duygusu, eşitlik, adalet ve hoşgörü gibi sosyal değerleri içeren bir dış politika yapma biçimini tanımlarken normatif güç, AB'nin uluslararası aktörlerle ilişkilerinin temelinde demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları, çatışmaların barışçıl çözümü gibi belli başlı ilkeleri yaymak olduğunu varsaymaktadır.

Uluslararası rejimlere neoliberal kurumsalcı ve sosyal inşaacı yaklaşımların sunmuş olduğu iki farklı bakış açısı, bu çalışmanın analitik çerçevesini oluşturmaktadır. AB ve Japonya arasındaki stratejik ortaklığı bir uluslararası rejim olarak ele aldığımızda bu işbirliğinin temelindeki çıkar odaklı ve normatif öğeleri iki yaklaşımın varsayımları üzerinden tespit etmek mümkün olacaktır. Neoliberal kurumsalcı yaklaşım, bu anlaşmanın üye devletlerin çıkarlarını azami seviyeye çıkarmak amacıyla yapıldığı varsayımıyla hareket edecektir. Buna göre anlaşma ikili işbirliğini arttırarak

Carlsnaes, Thomas Risse, and Beth Simmons (London: Sage Publications, 2002), 60.

⁵⁷ James G. March ve Johan P. Olsen, *Rediscovering Institutions* (New York: Free Press, 1989).

⁵⁸ Stephan, Haggard, ve Beth A Simmons, "Theories of International Regimes Theories of International Regimes," *International Organization* 41, no.3 (1987): 511.

⁵⁹ Ian Manners, "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?," *JCMS: Journal of Common Market Studies* 40, no.2 (2002): 239.

⁶⁰ François Duchêne, "The European Community and the Uncertainties of Interdependence," içinde *A Nation Writ Large? Foreign Policy Problems before the European Community*, ed. Max Kohnstamm ve Wolfgang Hager (New York - Toronto: John Wiley & Sons, 1973).

tarafra çıkar sağlayacak şekilde düzenlenmiş olmalıdır. Sosyal inşaacı yaklaşım ise AB'nin çıkarlarının normatif bağlamda şekillendiği varsayımını ortaya koyacak ve anlaşmanın sadece ulusal çıkarların uyumu çerçevesinde değil, aynı zamanda ilkeler, değerler ve normlar çerçevesinde oluşturulduğunu iddia edecektir. Bu bağlamda, çıkarlar ve normlar AB-Japonya arasındaki SOA'yı incelemek için iki analitik kategori olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu noktada bu iki analitik kategorinin araştırma kapsamında iki ideal tip olarak ele alındığının, pratikte iki kategorinin birbirinden tamamen ayrılmış olmadığını altını çizmek gerekir. Neoliberal kurumsalcı yaklaşımın öngördüğü gibi normlar aktörlerin çıkarlarına hizmet edecek şekilde düzenlenebileceği gibi sosyal inşaacıların savunduğu üzere normlar çıkarları da şekillendirebilir. Örneğin, uluslararası anlaşmalara sadakat bir norm olsa da uluslararası anlaşmanın içeriği ülkelerin stratejik çıkarlarına hizmet etmek olabilir. Veri analizi de çıkarlar ve normların iç içe geçmiş ve hatta birbirini destekler biçimde kullanılabilirdiğini doğrulamaktadır.

IV. Araştırma Yöntemi ve Kodlama

Bu çalışmada anlaşma metninin içerik analizi için teoriye dayalı kod geliştirme yöntemi kullanılmıştır. Buna göre kodlama iki döngüde yapılmıştır. Teoriye dayalı kod geliştirmenin ilk adımı kodları oluşturmaktır. Kodlar, araştırmayı yönlendiren teorilerden üretilir. Bu çalışma kapsamında, uluslararası ilişkilerde çıkarları ön planda tutan rasyonel kuramlardan neoliberal kurumsalcılık yaklaşımının üzerinde durduğu kavramlar çıkar amaçlı kodlar olarak belirlenmiştir. Normatif güç tanımlamalarında anahtar olarak kullanılan kavramlar ise normatif kodlar olarak tanımlanmıştır.

Teoriye dayalı kod geliştirmede ikinci döngü, ilk döngüde oluşturulmuş olan kodları bağlam içinde gözden geçirmektir. Bunun sebebi, ilk döngüdeki kodların metnin bağlamından bağımsız oluşturulması ve dolayısıyla verideki kavramlarla uyumsuz olma ihtimalinin bulunmasıdır.⁶¹ İkinci aşamada, teorilerden elde edilmiş kodların uygunluğu ve veriye nasıl uygulanacakları ve veride nasıl karşılık buldukları SOA metni incelenerek değerlendirilmiş ve gerekli durumlarda analitik kategorilere karşılık gelecek kodlar veriden elde edilerek kod çizelgesine eklenmiştir. İki döngünün sonunda kavramsal olarak anlamlı, tutarlı, açık, öz, ve verilere yakın kod çizelgesi aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

⁶¹ Richard E. Boyatzis, *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development* (Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, 1998), 35.

Tablo 1: Kod Çizelgesi

ÇIKARLAR	NORMLAR
<ul style="list-style-type: none"> • Uluslararası rejim <ul style="list-style-type: none"> ○ Uluslararası ve bölgesel kuruluşlar içinde işbirliği ○ Uluslararası amaçlar için işbirliği ○ Uluslararası örgüt ve anlaşmalara dayalı işbirliği • İşlevsel işbirliği <ul style="list-style-type: none"> ○ Güvenlik ve dış politika ○ Finansal çıkarlar ○ Endüstriyel işbirliği ○ İklim değişikliği ○ Ticaretin kolaylaştırılması ○ Turizm ○ Bilgi ve iletişim teknolojileri ○ Tüketici politikası ○ Kentsel politika ○ Enerji ○ Tarım ○ Çevre ○ Balıkçılık ○ Ortak zorluklar ○ Denizcilik işleri ○ İstihdam ve sosyal işler ○ Sağlık ○ Adli işbirliği ○ Yolsuzlukla mücadele ve organize suçla mücadele ○ Kara para aklama ve terör finansmanı ile mücadele ○ Yasadışı uyuşturucularla mücadele ○ Siber sorunlar ○ Yolcu adı kayıtları ○ Göç ○ Eğitim, gençlik, spor ○ Kültür 	<ul style="list-style-type: none"> • Uluslararası barış ve istikrar <ul style="list-style-type: none"> ○ Sürdürülebilir barış ○ Uluslararası istikrar ○ Uyuşmazlıkların barışçıl çözümü ○ Uyuşmazlıkların adalet ilkesine uygun çözümü ○ Uyuşmazlıkların uluslararası hukuk ilkelerine uygun çözümü • Küresel sürdürülebilirlik <ul style="list-style-type: none"> ○ Sürdürülebilir kalkınma ○ Yoksulluğun ortadan kaldırılması ○ Sürdürülebilir enerji ve çevre kaynakları • Değerler ve ilkeler <ul style="list-style-type: none"> ○ Adalet ilkeleri ○ Demokrasi ○ İnsan hakları ○ Temel özgürlükler ○ Hukukun üstünlüğü ○ Etkin çok taraflılık ○ Uluslararası anlaşmalara bağlılık ○ İkili anlaşmalara bağlılık ○ Ortak değer ve ilkelerin üçüncü ülkelere benimsenmesini teşvik etmek ○ Uluslararası anlaşmaların üçüncü ülkelere benimsenmesini teşvik etmek • İyi yönetim

Çalışmada en küçük analiz birimi olarak paragraf tercih edilmiştir. Bunun sebebi aynı paragraf içinde arka arkaya birkaç cümlenin analitik kategoriye tanımlamak için belirlenmiş kodların birden fazlasına atıfta bulunmasıdır. Örneğin, SOA'nın ikinci maddesi şu şekildedir:

Taraflar, ortak değerleri ve ilkeleri uluslararası alanda teşvik edeceklerdir. Taraflar, üçüncü ülkelerde ve ülkelerle de bu değerleri teşvik etmek ve gerçekleştirmek için gerektiğinde işbirliği ve koordinasyon yapmalıdır.

Bu maddede arka arkaya iki cümlede normlar analitik kategorisinin temel kavramlarından olan *değerlere* atıfta bulunulmuştur. Eğer analiz birimi olarak cümle alınırsa tek bir maddeden norm kategorisine iki referans tespit edilecektir. Bu örnekte görüldüğü gibi, cümle düzeyinde analiz aynı kavram için çoklu referanslar üreteceğinden kategorilerin tespitinde yanıltıcı bir tekrar oranı ile karşılaşılacaktır. Oysa analiz birimi paragraf olduğunda aynı paragraf içinde ilgili kavramlara kaç tane referans olduğuna bakılmaksızın her paragraf analitik kategori için bir defa dikkate alınacak, böylece daha sağlıklı bir değerlendirmeye ulaşılabilecektir.

Bir maddenin ayrı bentleri farklı kategorilere atıfta bulunuyorsa ayrı, tek bir cümleyi tamamlayacak şekilde aynı kategoriye atıfta bulunuyorsa tek kategoriyle kodlanmış, bu şekilde tekrarlı atıflar göz ardı edilmiştir.

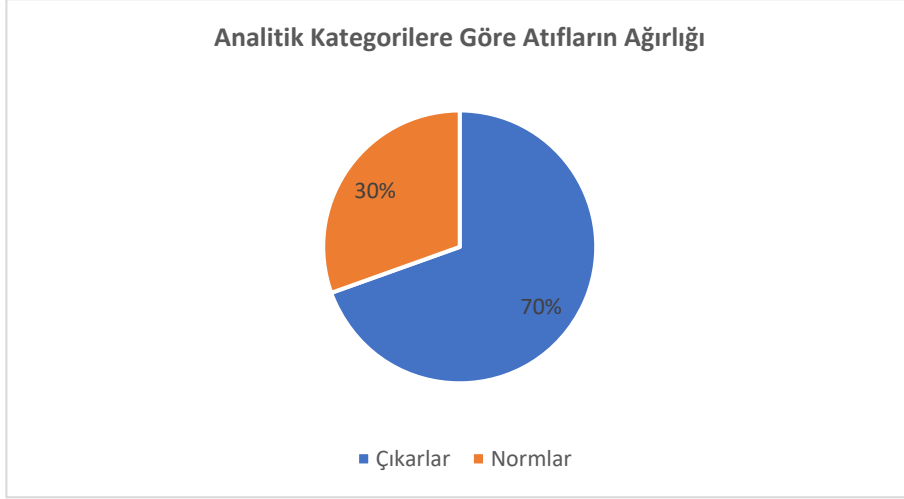
Kodlamayı yaparken ortaya çıkan önemli bir mesele uluslararası hukuk ve örgütlere yapılan atıfların hangi kategoriye ait olduğunu tespit etmek olmuştur. Hem neoliberal kurumsalcılar hem de normatif yaklaşımlar uluslararası rejimlerin önemini vurgulamaktadır. Aralarındaki temel fark, uluslararası rejimlerin ortaya çıkış ve sürdürülüşünde aktörlerin çıkar ya da değer odaklı güdülenmeleridir. Bu ayrımı yansıtmak üzere çıkarlar kategorisi altında 'uluslararası rejim' ve normlar kategorisi altında 'uluslararası anlaşmalara bağlılık' olarak iki ayrı kod oluşturulmuştur. Bazı analiz birimlerinde bu iki kodun bir arada görüldüğünün altını çizmek gerekir. Yani bir anlaşmaya bağlılık çoğu zaman uluslararası bir örgüt çerçevesinde iş birliği yapmakla birlikte kullanılmıştır. Bu kodlar aracılığıyla metin içinde uluslararası örgütlerin kurallarına bağlılık, onların ilkelerinin desteklenmesi ve yayılması, örgütlerle birlikte hareket etmeye bağlılık ilkesine yapılan atıflar norm odaklı olarak kodlanmış, eğer bu bağlılıkla ulaşılmak istenen belirgin bir çıkar tanımlanmışsa o zaman çıkar odaklı kod da eklenmiştir. Tarafların çıkarlarına hizmet edecek belirgin sebep çıkar odaklı olarak kodlanmıştır.

V. Eylem Planı ve SOA Karşılaştırması

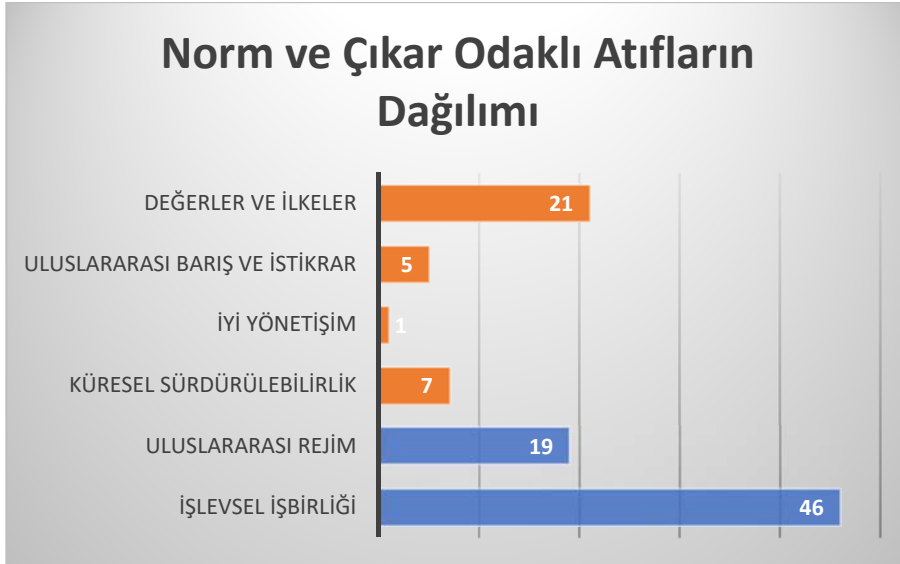
AB-Japonya arasında imzalanan SOA'nın içerik analizi sonucunda 34ü norm 65i çıkar analitik kategorilerine ait olacak şekilde 99 kod elde edilmiştir. Bu, kodlanan atıfların yaklaşık üçte ikisinin çıkar odaklı olduğu anlamına

gelmektedir. Böylece anlaşmanın rasyonel boyutunun normatif boyutundan daha ağırlıklı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2: Analitik Kategorilere Göre Atıfların Ağırlığı

Tablo 3: Norm ve Çıkar Odaklı Atıfların Dağılımı

İki kategoriye yapılan atıfların dağılımına baktığımızda ise anlaşmada en öne çıkan unsurun işlevsel işbirliği olduğu dikkat çekmektedir. İşbirliğine yönelik rasyonel ve normatif yaklaşımlar bu çalışmanın kuramsal çerçevesinde ortaya konmuştu. Rasyonel, yani çıkarları öne çıkaran işbirliği arayışı ile uluslararası ilişkilerde ilkesel olarak etkin çok taraflılığı benimsemek yöntemsel olarak iki farklı kategorinin kodları olarak ele alınmıştı. Atıfların dağılımında çarpıcı bir ağırlığa sahip olan işlevsel işbirliği, Japonya ve AB arasındaki stratejik ortaklığın çok taraflılık ilkesinden ikili ilişkilerdeki çıkarlara bağlı işbirliğine dayandığını net olarak ortaya koymaktadır. Siyasi söylemde her ne kadar bu iki yaklaşım birbirini besleyecek unsurlar olarak kullanılsa da Renard iki taraflılık ve etkin çok taraflılık arasındaki ödünleşim ihtimaline dikkat çekmektedir.⁶² Analiz, bu ödünleşimin etkin çok taraflılığın aleyhine gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Bu da Gratius'un resmi söylemin aksine AB'nin stratejik ortaklık platformunu küresel bir hareket ya da etkin çok taraflılığı güçlendirmek için değil ikili anlaşmalarını geliştirmek için kullandığı iddiasını⁶³ güçlendirmektedir.

Ancak, çıkarların normlardan sayıca üstün olması, normların anlaşmada önemsiz ya da zayıf kaldığı şeklinde bir sonuca ulaşmak için tek başına yeterli değildir. Stratejik ortaklık tanımında birleşilen nadir özelliklerden biri bu ilişki biçiminin ortakların çıkarlarını geliştirmek için kurulduğu ve bu sebepten her bir ortaklığın tarafların çıkarlarına göre birbirinden farklılaştırıldığı ve özelleştirildiğidir. AB, stratejik ortaklığı ilk defa bir dış politika aracı olarak tanımladığı Eylül 2010 Zirvesinde "Avrupa Birliği'nin dünyadaki kilit oyuncularla stratejik ortaklıkları, Avrupa hedeflerini ve çıkarlarını gerçekleştirmek için yararlı bir araç sunmaktadır" ifadesiyle çıkar odaklı bir çerçeve çizmiştir.⁶⁴ Japonya'nın ise bölgede yalnız kaldığı, tehdit algıladığı ve Çin'in küresel bir güç olarak yükseldiği⁶⁵ bir dönemde SOA aracılığıyla önemli bir güç olan AB desteğini arkasına alarak dış ve güvenlik politikasını sağlamlaştırmayı amaçladığı öne sürülmektedir.⁶⁶ Bu bağlamda SOA'yı öncelikli olarak güvenlik çıkarları için araç olarak gördüğünü söylemek mümkündür. Ancak, konuya tarafların çıkarlarına hizmet etmesi

⁶² Thomas Reanard, "Partnerships for Effective Multilateralism? Assessing the Compatibility between EU Bilateralism, (Inter-)Regionalism and Multilateralism," *Cambridge Review of International Affairs* 29, no.1 (2016): 32, doi:10.1080/09557571.2015.1060691.

⁶³ Susanne Gratius, "Strategic Partnerships Deepen Multilateralism?," *FRIDE Working Paper* 109, (Eylül 2011):38.

⁶⁴ European Council, "European Council 16 September 2010 Conclusions," 8.

⁶⁵ Söderberg et al., "Introduction: Now or Never."

⁶⁶ Günar Altuğ, "Avrupa Birliği'nde Stratejik Ortaklık Kavramı: AB-Japonya Stratejik Ortaklık Anlaşması," *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi* 2, no.1 (2019): 44.

için oluşturulmuş ‘stratejik’ bir anlaşmanın üçte birinin norm odaklı atıflardan oluştuğu noktasından yaklaşıldığında aslında normatif boyutunun zayıf olmadığı iddia edilebilir.

Bu noktada, AB’nin dış politikadaki hedeflerinin önemli bir kısmının normatif temellere dayandığının tekrar altını çizmek gerekir. Lizbon Anlaşması’nın 21. Maddesinin 1. bendine göre ‘Birliğin uluslararası alandaki eylemi; kurulmasına, gelişmesine ve genişlemesine ilham kaynağı olan ve dış dünyada desteklemeyi hedeflediği şu ilkelere dayanır: demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve temel özgürlüklerin evrenselliği ve bölünmezliği, insan onuruna saygı, eşitlik ve dayanışma ilkeleri ile Birleşmiş Milletler Şartı’nda yer alan ilkelere ve uluslararası hukukun ilkelerine saygı’.⁶⁷ Buna bağlı olarak AB’nin Japonya ile kurduğu stratejik ortaklığın önemli bir normatif temeli olması beklenmektedir ancak bu temelin uygulamada ne kadar gerçekçi olduğu ayrıca ele alınması gereken bir konudur.

Reiterer’e göre ‘ideal bir stratejik ortaklık hem normlara hem de çıkarlara dayanır. Ancak gerçekte, bu iki unsur arasında mükemmel bir uyum yoktur’.⁶⁸ O halde, normlar ve çıkarlar arasında bir uyumsuzluk olduğunda hangisinin tercih edileceği önemli bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Her ne kadar Japonya ve AB birbirlerini benzer düşüncede aktörler olarak tanımlasalar ve ortak değerlere bağlılıklarını taahhüt etseler de demokrasi ve insan hakları yönünden önemli görüş ayrılıkları da bulunmaktadır. Bunun en belirgin örneği, Japonya’da hala uygulanmakta olan idam cezasıdır. AB Temel Haklar bildirgesinin 2. Maddesine göre ‘hiç kimse, ölüm cezasına çarptırılmamalı veya idam edilmemelidir’.⁶⁹ Hiçbir AB ülkesinde idam cezası uygulanmamaktadır ve üçüncü ülkelerle ilişkilerinde bu konuyu gündeme getirerek idam cezasının kaldırılmasını desteklemektedir.⁷⁰ AB, SOA müzakerelerini Japonya’yı idam cezasını kaldırmaya ikna etmek için bir araç olarak kullanmışsa da⁷¹ bu konuda istediği sonuca ulaşamamıştır. Bu sebeple insanlık onuruna saygı AB’nin temel ilkelerinden biri olmasına rağmen SOA’da yer almamaktadır.⁷² Bu da ortaya koymaktadır ki, AB ve Japonya gibi

⁶⁷ T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, “Avrupa Birliği Anlaşması ve Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkında Antlaşma” (“Consolidated Versions of the Treaty on European Union and Treaty on the Functioning of the European Union” Çevirisi), 2011.

⁶⁸ Reiterer, “The Role of ‘Strategic Partnerships’ in the EU’s Relations with Asia,” 85.

⁶⁹ “Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi,” Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, Avrupa Birliği Resmi Websitesi, 2000, <https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi-708>.

⁷⁰ Zamfir Ionel, “The Death Penalty and the EU’s Fight against It,” *European Parliamentary Research Service*, (2019).

⁷¹ Julie Gilson, “The Strategic Partnership Agreement between the EU and Japan: The Pitfalls of Path Dependency?,” *Journal of European Integration* 38, no.7 (2016): 800.

⁷² YUmiko Akanishi, “The Economic Partnership Agreement and the Strategic Partnership

ortaklığın normatif boyutunun hem söylemde hem de pratikte uyduğu⁷³ ülkelerde dahi anlaşmanın normatif unsurlarının neleri kapsayacağı ve daha önemlisi neleri dışarıda bırakacağı çıkarların ağır bastığı bir pazarlığın sonucu şekillenmektedir.

Sonuç

Bu çalışma, AB ve Japonya arasında Mart 2018’de imzalanan SOA’yı içerik analizi yöntemiyle inceleyerek anlaşmanın rasyonel boyutunun normatif boyutundan daha kuvvetli olduğunu ortaya koymuştur. Bu argüman, ikili ilişkilerin temellerine ışık tutması bakımından önemlidir. 90lı yıllardaki ‘gönülsüz ortaklığın’ 2018 yılında yasal bağlayıcılığa sahip bir stratejik ortaklığa evrilmesinde şüphesiz ki değişen konjonktüre bağlı olarak iki aktörün küresel konumlarını korumak ve güçlendirmek için birbirlerine artan ihtiyaçları belirleyici olmuştur. Diğer taraftan, AB ve Japonya stratejik ortaklığa önemli çıkar beklentileri ile girmiş olsalar da ilişkinin normatif temellerine yaptıkları vurgu dikkate değerdir.

İki aktör kendilerini, birbirlerini ve ilişkilerini tanımlarken değer ve ilkelere bağlılığı öne çıkarmakta, aralarında gelişen işbirliğini benzer düşüncede aktörler olmalarıyla açıklamaktadırlar. Bu normatif benzerlik SOA için de öne çıkarılan bir çerçeve olmuştur. Japonya Başbakanı Abe, Eylül 2019’da yaptığı konuşmada “SOA’mız bizi evrensel değerlerin koruyucusu yaptı (...) Ne tür bir yönetişimin arzu edildiğini ve kurallar kuracaksak ne tür kurallar kuracağımızı dikkatlice değerlendirip uygulamaya koymak için sorumluluk alıyoruz”⁷⁴ diyerek anlaşmanın normatif temelini bir kez daha vurgulamıştır. Bu çalışmanın sonuçları, siyasi söylemdeki normatif stratejik ortaklık vurgusunun siyaset pratiğine yansımadaki zayıflıklara işaret etmektedir. Norm odaklı atıfların ağırlığının çıkar odaklı atıflardan düşük olmasının yanı sıra anlaşmaya dahil edilecek normların içeriğinin aktörlerin çıkarlarına göre belirlenmesi AB Japonya stratejik ortaklığının normatif boyutunun ikincil öneme sahip olduğunu göstergesidir. Bu noktada araştırma, uluslararası ilişkiler literatüründe hala muğlak bir kavram olarak yer alan stratejik ortaklığa da ampirik ve kuramsal bir inceleme ile katkı sunmaktadır.

Agreement Between the European Union and Japan From a Legal Perspective,” *Hitotsubashi Journal of Law and Politics* 47, (2019): 10.

⁷³ Grevi ve Gauri, *Mapping EU Strategic Partnerships*, 3.

⁷⁴ Hiroki Sekin, “Partners in a Post Covid-19 International Order? The EU-Japan Strategic Partnership Agreement (SPA),” *ISDP Issue Brief* 12, (Mayıs 2020): 2, <https://isdp.eu/content/uploads/2020/05/Partners-in-a-Post-Covid-19-International-Order-EU-Japan-SPA-IB-12.05.20.pdf>.

Kaynakça

- Akanishi, Y Umiko N. “The Economic Partnership Agreement and the Strategic Partnership Agreement Between the European Union and Japan From a Legal Perspective.” *Hitotsubashi Journal of Law and Politics* 47, (2019): 1–15.
- Angelescu, Irina. “Brexit , a Catalyst for Closer EU-Japan Relations?” 2016. <https://www.hhs.se/contentassets/14f7df689ff64f619265da42fb8cc099/pw-irina-angelescu--brexit.pdf>.
- Avrupa Birliği Resmi Websitesi. "Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi." Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu. 2000. <https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi-708>.
- Berkofsky, Axel. “The EU and Japan : A Partnership in the Making.” *EPC Issue Paper*, no. 52 (2007).
- Berkofsky, Axel. The strategic partnership agreement: New and better or more of the same EU-Japan security cooperation.” İçinde *Shadow of China: The Crisis of Liberalism*, editörler Axel Berkofsky ve Christopher W. Hughes. Oxon: Routledge, 2019.
- Boyatzis, Richard E. *Transforming Qualitative Information: Thematic Analysis and Code Development*. Thousand Oaks, CA, US: Sage Publications, 1998.
- Buchan, Lizzy. “Brexit : Japan Says Trade Deal with EU Is a Greater Priority than Deal with UK.” *The Independent*, 2018. <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-japan-shinichi-iida-trade-eu-theresa-may-a8280021.html>.
- Council of the European Union. “19th EU-Japan Summit Tokyo, 28 April 2010 Joint Press Statement.” Nisan 2010, 9157 (10). https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/er/114063.pdf
- Council of the European Union. “20th EU-Japan Summit Brussels, 28 May 2011 Joint Press Statement.” Mayıs 2011, 11015 (11). https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/122305.pdf.
- Czechowska, Lucyna. “The Concept of Strategic Partnership as an Input in the Modern Alliance Theory.” *The Copernicus Journal of Political Studies* 2, no. 4 (2013): 36–51. doi:10.1007/978-1-349-20574-5_8.
- Diez, Thomas, ve Ian Manners. “Reflecting on Normative Power Europe.” İçinde *Power in World Politics*, editörler Felix Berenskoetter ve M.J. Williams. Oxon: Routledge, 2007.
- Dorussen, Han. “Why the EU-Japan Trade Deal Matters for Brexit.” EUROPP, 22 Şubat 2019. <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2019/02/16/why-the-eu-japan-trade-deal-matters-for-brexit/>.

- Duchêne, François. "The European Community and the Uncertainties of Interdependence." İçinde *A Nation Writ Large? Foreign Policy Problems before the European Community*, editörler Max Kohnstamm ve Wolfgang Hager, 1-21. New York - Toronto: John Wiley & Sons, 1973.
- Enrico, D'Ambrogio. "The EU-Japan Strategic Partnership Agreement (SPA) A Framework to Promote Shared Values." *International Agreements in Progress*, 2018/0122, 2019.
- European Council. "A Secure Europe in a Better World - European Security Strategy." 2003, Brussels.
- European Council. "European Council 16 September 2010 Conclusions." 2010, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/116547.pdf.
- European Commission. "Joint Declaration on Relations between the European Community and Its Member States and Japan." 18 Temmuz, 1991. http://eeas.europa.eu/archives/docs/japan/docs/joint_pol_decl_en.pdf.
- Fearon, James, ve Alexander Wendt. "Rationalism and Constructivism in International Relations Theory." İçinde *Handbook of International Relations Theory*, editörler Walter Carlsnaes, Thomas Risse, and Beth Simmons, 57–72. London: Sage Publications, 2002.
- Feng, Zhongping, ve Jing Huang. "China's Strategic Partnership Diplomacy: Engaging With a Changing World." *European Strategic Partnerships Observatory*, no. 8 (2014): 1–20. http://fride.org/download/WP8_China_strategic_partnership_diplomacy.pdf.
- Ferreira-Pereira, Laura C., ve Alena Vysotskaya Guedes Vieira. "Introduction: The European Union's Strategic Partnerships: Conceptual Approaches, Debates and Experiences." *Cambridge Review of International Affairs* 29, no. 1 (2016): 3–17. doi:10.1080/09557571.2015.1130341.
- Fratolillo, Oliviero. *Diplomacy in Japan-EU Relations*. London: Routledge, 2013.
- Gaens, Bart, ve Kahndekar, Gauri. "Introduction." İçinde *Japan's Search for Strategic Security Partnerships*, editörler Bart Gaens ve Gauri Khandekar. London and New York: Routledge, 2018.
- Gilson, Julie. *Japan and the European Union*. London: MacMillan Press Ltd, 2000.
- Gilson, Julie. "The Strategic Partnership Agreement between the EU and Japan: The Pitfalls of Path Dependency?" *Journal of European Integration* 38, no. 7 (2016) : 791–806. doi:10.1080/07036337.2016.1176027.
- Gratius, Susanne. "Strategic Partnerships Deepen Multilateralism?" *FRIDE Working Paper* 109, (September 2011).
- Grevi, Giovanni. "Making EU Strategic Partnerships Effective." *FRIDE Working Paper* 105, (December 2010): 1-20.
- Grevi, Giovanni. "Why EU Strategic Partnerships Matter." *European Strategic Partnerships Observatory - FRIDE Working Paper*, no. 1 (2012): 1–21.

- Grevi, Giovanni, and Gauri Khandekar. *Mapping EU Strategic Partnerships*. FRIDE Book, 2011.
- Grieco, Joseph. "Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism." *International Organization* 42, no. 3 (1988): 485–507.
- Güner, Altuğ. "Avrupa Birliği'nde Stratejik Ortaklık Kavramı: AB-Japonya Stratejik Ortaklık Anlaşması." *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi* 2, no.1 (2019): 34-49.
- Haggard, Stephan, ve Beth A Simmons. "Theories of International Regimes Theories of International Regimes." *International Organization* 41, no. 3 (1987): 491–517.
- Ionel, Zamfir. "The Death Penalty and the EU's Fight against It." *European Parliamentary Research Service*, (2019).
- Keohane, Robert. *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1984.
- Krasner, Stephen D. "Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables." *International Organization* 36, no. 2 (1982): 185–205.
- Kratochwil, Friedrich, ve John Gerard Ruggie. "International Organization: A State of the Art on an Art of the State." *International Organization* 40, no. 4 (1986): 753–775.
- Lincan, Cornelia Alexandra. "Reassessing EU-Japan Strategic Partnership: EU's Engagement in Asian Security and Japan's Proactive Pacifism." *EURINT, Centre for European Studies* 5, (2018):199-212.
- Manners, Ian. "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?" *JCMS: Journal of Common Market Studies* 40, no. 2 (2002): 235–258. doi:10.1111/1468-5965.00353.
- March, James G., ve Johan P. Olsen. *Rediscovering Institutions*. New York: Free Press, 1989.
- Mauß, Hanns W. "Germany and Japan: The New Civilian Powers." *Foreign Affairs* 69, no. 5 (1990): 91–106.
- Michalski, Anna. "Diplomacy in a Changing World Order: The Role of Strategic Partnerships." *UI Paper*, no. 10 (Eylül 2019): 4-21. <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/2019/ui-paper-no.-10-2019.pdf>.
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. "Japan-EU Strategic Partnership Agreement (SPA)." Japan-EU Relations. 2019. https://www.mofa.go.jp/erp/ep/page22e_000707.html.

- Ministry of Foreign Affairs of Japan. "Japan-EU Summit Joint Conclusions." 19 Temmuz, 2000. <https://www.mofa.go.jp/region/europe/eu/summit/joint0007.html>.
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. "10th EU-Japan Summit Joint Press Statement." 8 Aralık, 2001. <https://www.mofa.go.jp/region/europe/eu/summit/state0112.html>.
- Nuttall, Simon. "Japan and the European Union: Reluctant Partners." *Survival* 38, no.2 (1996): 104–120.
- Ovalı, Ali Şevket. "Stratejik Ortaklık, Kriz ve Restorasyon: Türk-Amerikan İlişkilerinin Yörüngesine Kavramsal Bir Çerçevden Bakmak." *International Journal of Social Inquiry* 12, no. 1 (2019).
- Pan, Zhongqi, ve Anna Michalski. "Contending Logics of Strategic Partnership in International Politics." *Asia Europe Journal* 17, (2019): 265–280.
- Powell, Robert. "Absolute and Relative Gains in International Relations Theory." *The American Political Science Review* 85, no.4 (1991): 1303–1320.
- Reiterer, Michael G K. "The Role of 'Strategic Partnerships' in the EU's Relations with Asia." İçinde *The Palgrave Handbook of EU-Asia Relations*, editörler Thomas Christiansen, Emil Kirchner, ve Philomena Murray. Hampshire, New York: Palgrave Macmillan, 2013. doi:10.1057/9780230378704.
- Reanard, Thomas. "Partnerships for Effective Multilateralism? Assessing the Compatibility between EU Bilateralism, (Inter-)Regionalism and Multilateralism." *Cambridge Review of International Affairs* 29, no.1 (2016): 18-35. doi:10.1080/09557571.2015.1060691.
- Sean, Kay. "What Is a Strategic Partnership?" *Problems of Post-Communism* 47, no. 3, (2000): 15–24. doi:10.1080/10758216.2000.11655882.
- Sekine, Hiroki. "Partners in a Post Covid-19 International Order? The EU-Japan Strategic Partnership Agreement (SPA)." *ISDP Issue Brief* 12, (Mayıs 2020): 1-6, <https://isdpr.eu/content/uploads/2020/05/Partners-in-a-Post-Covid-19-International-Order-EU-Japan-SPA-IB-12.05.20.pdf>.
- Söderberg, Marie et al., "Introduction: Now or Never." İçinde *Shadow of China: The Crisis of Liberalism*, editörler Axel Berkofsky ve Christopher W. Hughes. Oxon: Routledge, 2019.
- Şar, Hüseyin Batuhan. "Abe Doktrini: Devamlılık Mı Ayrılma Mı?" İçinde *Asya Pasifik Çalışmalarında Yeni Ufuklar*, editör Çağdaş Üngör, 87–112. İstanbul: Küre Yayınları, 2020.
- T.C Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. "Avrupa Birliği Anlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma ("Consolidated Versions of the Treaty on European Union and Treaty on the Functioning of the European Union" Çevirisi)." 2011.

- Tanca, Antonio. "Towards a Comprehensive China Strategy." İçinde *Facing China 'a Rise: Guidelines for an EU Strategy*, editörler Philip Andrews-Speed and Et.al., 115-122. 2006.
- The Council of the European Union. "Guidelines on the EU's Foreign and Security Policy in East Asia." 2012. https://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/misc/97842.pdf.
- The Japanese Council on Economic and Fiscal Policy. "The Report of the Special Board of Inquiry for Examining 'Japan's 21st Century Vision' A New Era of Dynamism - Closer Ties and a Wider Range of Opportunities." Nisan 2005.
- The White House. "The National Security Strategy of the United States of America." Eylül 2002.
- Tögö, Kazuhiko. *Japan's Foreign Policy, 1945-2003: The Quest for a Proactive Policy*. Leiden, the Netherlands ; Boston: Brill, 2010. doi:10.5860/choice.42-6140.
- Tsuruoka, Michito. "No 'Expectations Deficit' in EU-Japan Relations: Why the Relationship Cannot Flourish." *Current Politics and Economics of Asia* 17, no.1 (2009): 107-126.
- Turhan, Ebru. "Avrupa Birliği'nin Üçüncü Ülkelerle Harici Farklılaştırılmış Entegrasyon Modelleri ve Türkiye-AB İlişkilerinin Geleceği: Neoliberal Bir Yaklaşım." *SİYASAL: Journal Political Sciences* 27, no.1 (2018): 95-120. doi:10.26650/siyasal.2018.27.1.0004.
- Tyushka, Andriy, ve Lucyna Czechowska. "Strategic Partnerships, International Politics and IR Theory." *States, International Organizations and Strategic Partnerships*, (2019): 8-43. <https://doi.org/10.4337/9781788972284.00010>.
- United Kingdom Government Official Webpage. "PM Statement at Press Conference with Japanese Prime Minister Abe: 5 May 2016." UK Government. Last modified May 5, 2016. <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-statement-at-press-conference-with-japanese-prime-minister-abe-5-may-2016>
- Walt, Stephen M. "International Relations: One World, Many Theories." *Foreign Policy*, no. 110 (1998): 29-46. doi:10.2307/1149275.
- Walt, Stephen M. *Origins of Alliances* (Cornell: Cornell University Press, 1987)